

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/ Volume 7, Sayı/ Issue 17 (Aralık/ December 2018), s. 73-80.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut238>
ISSN: 2147-5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

|| Geliş Tarihi: 15.10.2018
|| Kabul Tarihi: 14.12.2018

Edirne'nin Köprüleri Üzerine Bir Tahlil

Analysis Of The Story 'Edirne'nin Köprüleri' (The Bridges Of Edirne)

Gülten BULDUKER*

Öz

Bilindiği üzere sanatın kaynağı tabiidir. Bu demektir ki hayat, tüm gerçekliği ile sanat eserlerine yansiyabilir. Yalnız, sanat eserine gerçeğin birebir kopyası değil, dönüştürülmüş şekli yansımalıdır. Sanat eserinin estetik değerini belirlemede bu, ilk aranacak kriterler arasındadır. Edebî eserin estetik bir değer taşıyıp taşımadığını belirlemede okur üzerinde bırakılan etki önemlidir. Okuyucuda heyecan ve hayranlık duygusu uyandıramayan bir yazarın eserleri, belli bir dönem okunsa da zaman içinde unutulur. Bu gerçeklerden hareket ile Türk edebiyatına baktığımızda yazarlarımızın hayatla ilgili her konuda eser kaleme aldıklarını görmekteyiz. Şehir konusuna gelince özellikle kültür merkezi olanlar, yazarlarımızın hayranlığını kazanmış ve onların eserlerinde hak ettikleri yeri almış olup tüm güzellikleri ile yansıtılmıştır. Ne yazık ki göç olgusuna bağlı hızlı şehirleşmenin olumsuz yönleri de yazarlarımızın gözünden kaçmamış ve insanı inciten, yıpratıcı yönüyle de şehirlerimizin sanat eserlerindeki görünümünden söz etmek durumu ortaya çıkmıştır. Yakın dönem hikâye yazarlarımızdan biri olan Fûruzan, göç olgusuna bağlı olarak şehirde yaşamak zorunda kalan insanları ve onların acılarını, ayrıntılarda gizli olanı fark edip anlatabilmeyi başarmıştır. Bu çalışmada, onun *Edirne'nin Köprüleri* adlı hikâyesini değerli kılan unsurları belirleyerek, hikâye kişilerinin, kendi tabiatlarına uygun olarak, yaşama sevincini nasıl hissettiklerini tahlil edeceğiz.

Anahtar Kelime: insan, sevgi, umut, kadın, çocuk, yoksulluk, *Fûruzan*.

Abstract

As is known, the source of art is nature. This means that life can be reflected in the works of art with all its reality. Only, the work of art, not a copy of the truth, but the transformed form should be reflected. This is one of the first criteria to determine the aesthetic value of the art work. The effect left on the reader in determining whether the literary work carries an

* Dr. Öğrt. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırıkkale-Türkiye Elmek: gultenbulduker@hotmail.com

aesthetic value is important. In the reader, the works of an author who cannot feel a sense of excitement and admiration are forgotten in time even if a certain period is read. When the Turkish literature is considered based on this fact, it can be seen that Turkish authors have written all kinds of works about the life. As for the cities, especially the ones having the quality of being a cultural center has gained the admiration of Turkish authors, finding their place in their works and being reflected with all their beauty. Unfortunately the negative aspects of urbanization resulting from the phenomenon of migration has not escaped the notice of authors, and the aspects of our cities that injure and wear down humans have also found their place in works of art. Being one of the Turkish authors of the recent era, Füzûzan have been successful in realizing and describing the people who had to live in cities because of the phenomenon of migration and the plight they were in, and what is hidden in the details. The present study determines the elements that render her story 'Edirne'nin Köprüleri' ('The Bridges of Edirne') valuable and analyzes how the characters of the story feel the joy of living depending on their own nature.

Keywords: Human, love, hope, women, children, poverty, Füzûzan.

Giriş

Edebiyat bir sanat dalı, edebiyat incelemesi ise bir çeşit bilgi veya öğrenmedir. Fakat, bazı teorisyenler edebiyat incelemesinin bir bilgi olduğunu reddederek, "ikinci yaratma"dan bahsederler. Bu gibi "yaratıcı eleştiri"ler, genellikle, gereksiz bir kopya veya olsa olsa bir sanat eserinin başka bir şekle, genellikle de daha düşük bir esere çevrilmesi demektir (Wellek-Varren, 2001: 1). Bu olumsuz eleştiriye karşın eleştirmenin kendi beğeni ve tercihlerini rahatlıkla edebiyat incelemelerinde kullanabileceğini ifade eden Ramazan Kaplan, kişisel bakış açısı sayesinde orijinal sonuçlara ulaşmanın mümkün olduğunu belirtir. (Kaplan, 1988: 38)

Başka teorisyenler ise edebiyat ve edebiyat incelemesi arasındaki işaret ettiğimiz farklılıklara bakarak çok başka şüpheli sonuçlara giderler. Onlara göre edebiyat hiçbir zaman "incelenemez". (Wellek-Varren, 2001: 1) Asıl sorun "sanat ve özel olarak da edebiyat sanatının aklî planda nasıl ele alınacağıdır." Tabiat bilimlerine ait metodlar edebiyat incelemelerinde kullanılabilir. "Fakat edebiyat incelemesine tabiat bilimlerini sokmayı en çok destekleyen kimseler ya başarılı olmadıklarını itiraf ederek bir şüpheliğe varmışlar ya da ilmî yöntemlerin gelecekteki başarılarına dair hayallerle kendilerini avutmuşlardır." (Wellek-Warren, 2001: 2)

Edebiyat incelemesinde tabiat bilimlerinin yaygın bir şekilde kullanımının doğurduğu problemler vardır. Ancak edebiyat bilimi her zaman tabiat bilimine ait olmayan, fakat gene de aklî bir tarafı olan kendine has sağlam ve tutarlı yöntemlere sahiptir. Ayrıca sosyal bilimlere ait başarılar bilgi dünyasına dahildir. Modern bilimin gelişmesinden çok önce felsefe, tarih, hukuk, din bilimi, hatta filoloji bilginin sağlam ve tutarlı yöntemlerini ortaya koymuşlardır. Dilthey'e göre tabiat bilimleriyle kültür bilimleri arasındaki fark, kültür bilimlerinin somut ve ferdî olanla ilgilenmesidir. Dolayısıyla edebiyata genel kanunlar bulma girişimleri daima başarısızlıkla sonuçlanmıştır.(Wellek-Varren, 2001: 2)

Edebiyat araştırmalarının bir bilim olduğunu reddeden görüş edebiyatı anlamının "şahsiliği" ve her edebî eserin "ferdîliğini" öne sürerler. Edebiyat eleştirisi gibi edebiyat tarihi de bir eserin, bir yazarın, bir dönemin veya bir millî edebiyatın ferdi tarafını ortaya koymaya çalışır. Fakat bu, ancak bir edebiyat teorisi temeline dayanan evrensel terimlerle başarılabilir. Bu gün edebiyat biliminin en büyük ihtiyacı bir edebiyat teorisi ya da uyumlu bir yöntemler sistemi (organon)dir.(Wellek-Varren, 2001: 4-5)

"İlmî edebiyat araştırmalarının tabî ve makul hareket noktası edebî eserlerin kendisinin yorumu ve tahlilidir."(Wellek-Varren, 2001: 115) Metin tahlili, edebiyat eserinin incelenip

değerlendirilmesinde başlı başına bir metottur. (Çetişli, 2011: 330) Metin tahlili tek bir metinde sınırlı kalır.(Önal, 1999: 143) Bu metodun esası, dikkati edebî metinler üzerine yöneltmek ve onu oluşturan unsurları, bu unsurların ana fikirle olan münasebetlerini incelemekten ibarettir. “Metin tahlili metodu”nun her esere uygulanabilecek formülleri yoktur. Orijinal olan her eser, başkalarından ayrıldığına göre, incelenirken, metodun eserin özelliğine göre ayarlanması tabiidir. (Kaplan, 2002: 9-10) Buradan hareketle bu çalışmanın temel kaynağı olan *Edirne'nin Köprüleri* adlı hikâyeyi değerli kılan unsurları tespit ederek bir değerlendirme yapacağız. Dolayısıyla çalışmamız sistemli bir metot izlemekten çok mümkün olduğunca nesnel bir tahlile dayanacaktır. Klasik kurguya sahip eserlerde bulunan olay kurgusu, şahıs kadrosu, yer, zaman gibi kavramlara ve yazarın hikâyeyi neden kaleme aldığı sorusunun cevabını bulmaya olanak sağlayan ana fikir ve tema gibi unsurlara da anlatımın akışına uygun olarak bir kompozisyon içerisinde değinilecektir.

Edebî eser insanı anlatma başarısıyla değer kazanır

Bir sanat eserini ele aldığı konu değil konunun işlenişi değerli kılar. “Güzelliği meydana getiren ‘malzeme’ değil ‘yapı’dır. İşte ‘metin tahlili metodu’, bütün güzel sanatlar için geçerli olan böyle bir anlayışa dayanıyor.” (Kaplan, 2002: 10) Türk romanı Tanzimat devrinde taklit yoluyla oluşmaya başlamış ve “kadın-erkek meselesi, cehalet meselesi, yenilik meselesi, münevverin sermaye meselesi,... daha realistlerin elinde köylünün hayatı, tembellik” gibi günlük yaşayışımızla alakalı konular ele alınmıştır. Fakat buna rağmen sunilikten tam olarak kurtulabilmiş değildir (Tanpınar, 2005: 48). “Halbuki insan insanla yaşar; onu görür, onu arar, onda kendisini bulur. Hakikî ve biricik ufku-büyük şairimiz Yahya Kemal’in dediği gibi- yine insandır. İnsanı küçülten sanat, hayatın mucizesine göz yuman sanattır. İnsanın kalbinde ümidin ağacını kesmeye kimsenin hakkı yoktur. Ölüm bile bunu yapmaz.” (Tanpınar, 2005: 56) diyen Tanpınar, hayattan ziyade kitapla meşgul olduğu devirlerde tanıdığı zavallı bir ihtiyar kadına sözü getirir ve şöyle der:

“Yırtık sefil elbisesi, buruşuk ve bir ceviz kadar kuru, kavruk yüzü, fersiz gözleri, dişsiz ağız, daima geçindirmeye çalıştığı işsiz ve ayyaş damadı, evde kalmış ve ikisi hastalıklı üç kızı ile bu kadın yıllarca hayatımda, ötesine geçilmemesi lazım gelen bir duvar gibi dikili durdu. Onun gecelerini, açlık ve sefaletle dolu saatlerini daima büyük bir korku ile tasavvur ederdim. O, benim hayatımda rastladığım ilk sefil değildi. Fakat önümde muhayyilemin ürküttüğü bir duvar gibi, bütün sefaletlerin, tersine dönmüş talihin timsali olmuştu. Bir gün bu duvarın arka tarafına geçmeye cesaret ettim. Hayatımda benim için bundan daha büyük bir kalp kuvveti, bir teselli olmazdı. Bu fakir kadın, damadının iş bulduğu gün, yerine getirdiği adağı bize anlattı: Bütün peygamber ve belli evliya isimlerinden sonra, Tezveren Sultan, Nallı Dede, Kalburlu Dede, Bukağılı Dede diye bir yığın İstanbul velisine hediye ettiği bir okka ekmeği anlatırken bu buruşuk yüz birdenbire o kadar hoş bir mizah çehresiyle aydınlandı ki... İşte o zaman hakiki neş’enin ne olduğunu anladım. Yavaş yavaş onun hayatına girmeye cesaret ettim.”

Tanpınar, bazı geceler bu kadının mütevazı evine konuk olduğunda bu sefaletin, zannettiğimiz gibi ‘her türlü ümit ve neş’enin dışında’ bir şey olmadığını fark eder. Sağlam bir yaşama aşkının bu kalpte ve etrafındakilerde, yerinden sökülmesi imkânsız bir ağaç gibi, kökleştğini şöyle anlatır:

“İstirapları olduğu için ümit etmesini de biliyorlardı. Yaşama sevinçleri hiç kopmamıştı. Ne kadar da sıhhatli bir gülüşleri vardı! Bir gün bu ihtiyar kadın, bana tesadüfen içine düştüğü bir bayram kalabalığını anlattı; daha henüz bu kuvvetle bir mizahı Türk romanında ve hatta en meşhurlarında bile görmedim. Görmesini bilen ve gördüğü ile kendisini avutup eğlenen bu insanlara, kendi düşüncelerimin güneşe kapalı ülkesindeki yapmacık merhametiyle acımdan o gün kurtuldum. Çünkü onlar

benim bilmediğim, mahrum bulunduğum bir hayat kaynağına sahiptirler. Gülümsemesini ve yaşamasını biliyorlardı.

Büyük romancının kuvveti işte bu yaşamak sevincini kendisinde öldürmemekle başlar. Onunla güneşe tutulmuş bir ayna gibi dolan sayfalar, sanatın asıl mucizeli tarafını yaparlar. Romancı insana inanmalıdır. Çünkü hayatı bu iman yapar.” (Tanpınar, 2005: 56).

Tanpınar'a göre nerede hayat varsa, orada bu imanın renk ve ışık tufanı olan neşe vardır. Önemli olan hayatı görmek, eksikliklerini bilmektir. O, insanı realiteye, realiteyi altındaki kökleşmiş meseleye icra etmeksizin bu memleketin edebiyatının yapılacağına inanmaz. Bu meseleler tanındığı zaman hayat sadece tahammül edilmesi gereken bir kader gibi kabul edileceği yerde, ona hâkim olacağımıza, etrafımıza büyük yapıcılarının nefis güvenleriyle bakacağımıza inanır. Ona göre yaşama sevincini tatmak cemiyetin insanına güvenmekle olacaktır (Tanpınar, 2005: 56).

Edirne'nin Köprüleri'nin Tahlili

Edirne'nin Köprüleri'nde yukarıda bahsettiğimiz Tanpınar'ın hikâyesini anlattığı yaşlı kadının ve onun hikâyesinin bir benzeriyle karşılaşmaktayız. Hikâyenin önemli bir olay kurgusu yoktur; hikâye hayata dair insanî durumların anlatılması üzerine kurgulanmıştır. Bir göçmen ailenin sıradan ama mütevazı yaşamları, amcasının evinde yaşayan öksüz bir kız çocuğunun gözlemleriyle aktarılmaktadır. Hikâyenin figürlerinden biri olan bu kız, olayları, çok iyi tanıdığı aile fertlerinin duygu ve düşüncelerini de aksettirerek anlatır. Tanpınar'ın ifadesiyle hayatın olduğu yerde imanın renk ve ışık tufanı olan neşeyi görüp aktaran bu kızdır.

Bu hikâyede insanımızın savaştan sonra karşılaştığı en büyük ikinci mücadelesi olan göç konu edilmiştir. Gerçi bu hikâyedeki kişiler, siyasî nedenlerle Türkiye'ye gelen Balkan göçmenleridir. Fakat yaşadıkları sıkıntılar bakımından Anadolu'dan büyükşehir göç edenlerle aynı kaderi yaşarlar.

“Sanat ve edebiyatta mevcut egemen görüş/ideoloji ne ise ürünler de hemen bu görüşe yansır, o görüşlerin rengini, doğrularını bünyelerinde taşırlar. Bu siyasal akımların çeşitli meselelere, güncel sorunlara ilişkin bakışlarını ve çözüm önerilerini de öyküler gündeme getirir. 1950'lerde köy gerçekliği, 1960'larda sınıfsal çatışmalar, işçi gerçekliği, gözlemci gerçekçilik, sosyal gerçekçilik ülkemizde yaşanan gerçekçilik serüvenlerinden bazılarıdır.” (Tosun, 2000: 92)

Bilindiği üzere kurmaca dünyanın en önemli unsurlarından birisi “çatışma” unsurudur.

“1980'lerden itibaren, Türk hikâyesi büyük oranda ferde veya kent eksenli toplumsal meselelere kayma gösterse de, köyden kente göçün meydana getirdiği durumlar, “köy ve kent kültürü arasında kalmanın ‘halleri’ olarak söz konusu edilir. Bu yıllarda, çatışmanın, köy ve kent kültürü arasında ilerlediğini ve arada kalan insanın dramının hikâyedeki esas konuyu oluşturduğunu söylemek mümkündür.” (Coşkun, 2012: 446)

Birçok Anadolu insanı Cumhuriyet'ten sonra köyünü, toprağını ardında bırakıp büyük umutlarla şehre taşınmıştır ve bu göç, hâlâ hız kesmeden sürmektedir. Köyünde asırlardır sürdürdüğü kurulu düzenden koparak kendini acımasız bir hayatın içinde bulan sadece evin erkeği değil; aynı zamanda evin gelini, yaşlısı, çoluk çocuğu ve gencidir. Sırtlandığı bir denk yatağıyla yollara düşen herkes memleketinde göçebe durumuna düşmüş ve kendi payına düşen acıları yaşamaya mahkûm olmuştur. Gerçek şudur ki vaktiyle kendi topraklarında özgürce bir hayat süren bu insanlar, eşinden dostundan kopmuş âdeta yuvasız kuşlar misali yapayalnız kalmışlardır.

Edirne'nin Köprüleri'ni, disiplinler arası çalışmalarla desteklemek adına, sosyolog T. Yörükân'ın "insanı" göz ardı eden kentsel yaşam tarzının ürettiği sorunlara yönelik ilgisinden söz etmeliyiz. Yörükân, kent sosyolojisi literatürüne "ekolojik" ve "sosyal psikolojik" bakış açıları kazandırmıştır. İnsan ekolojisini insanla çevresi arasındaki ilişki olarak tanımlamıştır ama insan ve çevresinin hangi açılardan incelemeye katılacağı konusunda farklı görüşlerin olduğunu söylemektedir. (Şatıroğlu 2014: 389)

Hayata ve ilme "insan" merkezinden bakan birçok araştırmacı da kent hayatının zorluğunu dile getiren araştırmalar yapmıştır. Fakat ilmî araştırmaların yaşanılabilir kent inşa edilmesi noktasındaki rehberliği, maddî gücün gölgesinde kalmıştır. Ne yazık ki;

"Günümüz kentlerinin bir çoğu sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutu ile sürdürülebilir olmayan, dolayısıyla yaşanılabilir olmaktan uzak kentler olarak gelişimini sürdürmektedir. Bu kentlerde bireysel motorlu araç trafiğine dayalı, şehir dışına dağılmış bir konut sistemi teşvik edilmekte, toplu taşımaya gereken öncelik verilmemekte, insan ölçüsünü aşan bir yapılaşma, giderek azalan kamusal alanlar ve yeşil alanlar ile insan unsurunu yok sayan, tamamen otomobil kullanımına odaklı bir planlama anlayışı benimsenmektedir. Bu durum, günümüz kentlerinde bir takım önlemlerin alınması ve tasarım anlayışlarında insan ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde bir değişikliğe gidilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır." (Korkut ve Kiper 2016: 34)

Maddenin manaya hâkim olduğu günümüzde bunu başarmak zor görünse de insana ve güzelliğe olan inancın hayatı devam ettirecek en büyük umut olduğunu belirtmeliyiz. Sonuç olarak insan nerede ve nasıl olursa olsun yaşamak zorundadır. Hayatın ağır yükü, Tanpınar'ın da belirttiği gibi ancak yaşama sevinciyle bir yük olmaktan kurtarılabilir. (Tanpınar, 2005: 56). İşte *Edirne'nin Köprüleri'*nde biz, hayatın katı gerçeklerine içindeki iman ve yaşama sevgisiyle meydan okuyan insanların direnme gücünü görmekteyiz.

Füruzan, Rumeli'den Edirne'ye oradan da İstanbul'a gelip yerleşen bir göçmen ailesinin sıkıntılı, memleket özlemi dolu fakat her şeye rağmen kanaatkâr yaşamlarını büyük bir ustalıklarla anlatır. Hikâyede öne çıkan tip altmış beş yaşlarındaki Hala Adile'dir. Güngörmüş bu kadına, memleketini bırakıp gelmek çok ağır gelir. Vaktiyle bağlı bahçeli bir evde, bir mahalle ortamında sayılıp sevilerek yaşamaktayken şimdi şehirde, güneş görmeyen derme çatma bir eve kapanmak durumunda kalmıştır. Akşama değin bir insanla dertleşip rahatlayamaz.

Hikâye, evin gelini Naciye Yengenin tasviriyle başlıyor. Sonra kızının "tango" olduğu söylenen Zehra Teyze'den bahsediliyor. Hala Adile pazara giderken Zehra Hanıma bir ihtiyacı olup olmadığını sorduğu sırada, acele eden iki kız torununa verdiği şu cevapta insanlar arasında yardımlaşmanın artık büyük şehirde unutulmaya başlandığı görülmektedir:

"-Abe oldunuz siz de bir tango. Elin fukarası,...Belli ki, görmemiş hayatında bir ağaç, bir dağ, hem de coşkun bir su. Ne var taşısak kadıncağıza iki şey..." (Füruzan, 2004: 77)

Hala Adile, bir taraftan torunlarına kızmakta, bir taraftan da bu şehirden kaçabilmek için genç olmayı dilemektedir. Çünkü *"Buralarda kar bile kirlenir kararır, bilmez misiniz?"* (Füruzan, 2004: 77) diye serzenişinde gerçeklik payı vardır. Şehir hayatı çekici unsurlarına rağmen özellikle gelir düzeyi düşük insanlar açısından birçok sıkıntının da kaynağıdır. Yoksulluk önemli bir sorundur. Güngörmüş göçmen nine, başına örttüğü *"tek kırışığı, tek lekesi"* olmayan beyaz örtüsüyle tatlı otoritenin, insan

sevgisinin, doğruluğun simgesidir. Akşamları pazara gider. Bir gün satıcı gülererek kendisine:

"-Be anacığım. Sen de gelirsün pazarın bitimine. Sabahtan gelsen iyisini alırsın. Hem ucuz istersin hem de iyi" (s.78) dediğinde o da "-Niçin ucuz kötü olacak?", "Benim gül kokulu memleketimde her bir şey hem ucuz hem iyidir. Biz zaten kendimiz yapardık bostancılık. Yetiştirdik her şeyi elçeğizimizle" (Füruzan, 2004: 78) diye cevap verir. Yaşlı kadın bolluk içinde geçen eski günlerini anlatmaya devam eder: "-Abe kızanlarım, topraksız yerde yaşanmaz. Her yer burada ev. Güneşi gördüğümüz yok. Derler ki, gelmeyeydin. Kim gelmek istedi, ben mi? Ah kışın bile duvarları sıcak olan evim. Çapaya çıktığımızda tarla kuşları ötmezdi daha. Kışın karın altında toprak dinlenir karını alırdı iyice. Toprağı kazardık, yarılr gevşerdi. Bolluğu bereketi ancak toprak anlatır." (Füruzan, 2004: 79)

Toprak onların geçim kaynağıdır. Topraktan başka bir yerde çalışmayı bilmezler.

Hala Adile her işini düzgün yapar, titizlik ve temizliğiyle hürmet görmüşlüğü vardır. Öyle ki bir şeyin düzgünlüğünden mi bahsedilecek *"Hala Adile'nin başörtüsü gibi"* denilir. Oğlu Hasan'a kız istemeye gittiklerinde, kız tarafı evi, avluyu mis gibi silip süpürmüştür. Onun yetiştirdiği oğlanlar kuvvetli ve merhametli olduğundan Naciye'nin annesi Hala Adile'nin oğluna kızını vermek istemiştir. Onun gelini olmak övünç sebebidir. On altısında evlenen Naciye Yenge bir gün olsun kayınvalidesine saygısızlık etmez, her zaman itaatkârdır. Burada çekirdek aile yaşantısının yoğun olduğu günümüzde, gelin-kayınvalide ilişkilerinin artık kopma noktasına geldiğini hatırlatmalıyız. Bireyselleşmenin bu denli sosyal yaşama hâkim olması, nesilleri birbirinden koparmakta ve bunun sonucunda ailede değer paylaşımı azalmaktadır. Ayrıca toplumsal dayanışmanın zayıflaması sonucu yalnızlık problemi büyümektedir.

Naciye Yenge sabırlıdır, o ve onun gibi kadınlar, her güçlüğe göğüs gerer, aza kanaat etmesini bilirler. Hikâyenin anlatıcısı konumundaki öksüz kız, yengesi hakkındaki gözlemlerini şöyle anlatır:

"Yengem gibi ipekten, melekten olma kadınlar hazırlardı onların azıklarını. Bu düşünce tersane işçilerinin katı yüzlerindeki yoksulluğu silerdi. Yengem gibileriyle, yoksulluk çekilir olurdu çünkü. Biz bilmezdik ki yoksul olduğumuzu (...) Yoksulluk, horlanmak değil miydi? Bizi kimse horlamazdı ki. En çok azarı ninemden işittik. O azarlar onun Türkçe'siyle eğlendirici olurdu" (Füruzan, 2004: 86).

Ekonomik sıkıntının yanı sıra bir de çevrelerine kendilerini kabul ettirme zorluğu eklenir. En acı olan da horlanmaktır çünkü çevre bir şekilde onları dışlamaktadır. Torun Sabahat'ın uzun saçlarını, annesi örüp uçlarını boncuklarla süslemiş; sokaktaki çocuklar da oynarken örgülerinden tutup *"Edirne Çingenesi, ne de uzun yelesi..."* (Füruzan, 2004: 86) diye onu at yapmışlardır. Bu olaya çok üzülen annesi, Sabahat'ın saçlarını kesmek ister. Sabahat: *"Öyle hoş ki, nine.", "(...) Beni at yaptılar. Hem biz Edirne çingenesi'ymişiz."* (Füruzan, 2004: 87) der. Bu sözlere sınırlanan nine, Edirne'nin güzelliklerini ve İstanbul'a gelme umutlarını anlatmaya başlar. Kadın memleket özlemi içindedir, Türk Hükümeti'nin kendilerine sahip çıkmamasından yakınır. Aşağıdaki alıntı ninenin mizacını olduğu kadar söyleyiş özelliklerini de yansıtmaktadır:

"Edirne'nin köprülerini görmüş mü de bu yalak ağızlıların kızanları, derler Sabahat'a Edirne Çingenesi... Benim akılsız gelinim de keser onun altın saçlarını bak ben çıkarmış mıyım ak örtümü kafamdan? Bağırırılar bana sokak uçlarına kadar, 'Gâvur nine! Gâvur nine' diye. Belli ki bunlar Gâvuru sanırlar bir başka fenalık. Cahil olmasın kimse, bilmez o zaman başkaları da insandır. Kesme Naciye saçlarını bu masumun." (Füruzan, 2004: 88)

Hala Adile, torununun saçlarının kesilmesine sonunda razı olur. Sabahat'ın saçının kesilmesi, haksızlığa karşı bir tepki olmakla birlikte düzene uyma mecburiyeti anlamına da gelmektedir. Burada açıkça üzerinde durulmasa da ninenin beyaz başörtüsünü çıkarmayarak yozlaşmaya direndiği ama torununun saçlarının kesilmesine razı oluşuyla yenilgiyi kabul ettiği söylenebilir. Bu durum hem geleneksel değerlerin kaybı anlamına gelmekte hem de yeni neslin, hayata tutunma bahasına, başka tavizler de verebileceğine işaret etmektedir. Esasında büyük şehirde yaşama tutunmaya çalışan yüksek değerlere sahip bu insanlar, güçlü yozlaştırıcı etkilerle henüz karşılaşmamışlardır. Nine her davranışı ve sözüyle huzurun ve "iç-özgürlüğün" yani "etik özgürlüğün" (Mengüşoğlu, 1988: 137) temsilcisi durumunda olmasına rağmen torunlarını gelecekte ne gibi sıkıntıların beklediği meçhuldür. Ancak nine torunlarına güzel bir rol modeldir ve onlar üzerinde etkisi büyüktür.

Yukarda Tanpınar'ın bahsettiği yaşlı kadının yaşama sevincine benzer bir mutluluk, eve misafir gelen hemşerilerle yaşanır. Dericilik işinde çalışan İshak ve eşinin bayram ziyaretiyle bir anda herkes neşelenmiş ve yalnızlığını unutmıştır. Yemekten sonra sohbet ederler. İshak'ın eşi türkü söylemeye başlar. Gelin türkü söyledikçe herkesin yüzündeki anlam değişir. Yıllardır öyle yalnız kalmışlardır ki gelin sevinçli türkülere geçince neşeleri iyice artar ve "hora" tepmeye dururlar. Nine de ısrara dayanamayıp utangaç bir tavırla onlara katılır. O an birikmiş tortular, horlanmalar da akıp gitmektedir sanki. Tümü gençleşmiş, yaşama sevinciyle yücelmiştir. Onların "güçlü, ince, sevecenlik dolu" hallerini seyreden hikâyenin anlatıcısı kız ve kuzeni Sabahat bu duruma şaşır kalır. Çünkü "oyunları gölgeli, kaba, ayrıntısız" yaşamlarına "incelik, duyarlılık ve inanç" yaymakta, geldikleri yerlere olan tutkularını haklılaştırmaktadır.

Gustave Flaubert'e göre "herkesin hayatı bir roman olmayı hak eder." (Randall, 1999: 120) Kim bilir Hala Adile tipinde güngörmüş bir kadının hayatı romana aktarılsaydı, daha ne tür incelikleriyle karşılaşılırdı. Görüldüğü üzere *Edirne'nin köprüleri*'nde günlük hayatın akışına uygun hayat durumları anlatılmaktadır. En çok ağırlığı hissedilen Hala Adile, âdeta medeniyetin simgesi gibidir. İnsanı gördüğünden mahrum kalması çok incitir. Bu yaşlı kadının yaşadığı "gurbet" duygusu ve şehirde ailesiyle horlanması okurda acıma duygusu hissettirmektedir. Onların şehirdeki kimsesiz ve ezik halleri toplumsal dayanışma açısından düşündürücüdür. Hikâyenin derin yapısında göçmen yoksul ailelerin, çağın her türlü olumsuz hallerine boyun bükme mecbur kalabilecekleri de okunabilir. Çünkü "fert olarak insan hiçbir çağda bugünkü kadar küçük düşürülmemiştir. Medeniyet hiçbir çağda bu günkü kadar şahsiyetleri silen bir sistem haline gelmemiştir. (...) Makine ve devlet, yaşama şartlarını ve insanlığı gün geçtikçe standart bir tertibe sokmağa çalışıyor. (...) Modern çağda fert gittikçe sathileşmekte, duyarsızlaşmakta, hususiyetini kaybetmekte, anonimleşmekte ve kalabalığın içinde erimektedir." (Kaplan, 2002: 188-189) Yazar, hikâyenin sonunda hemşeri dayanışmasıyla insanın ancak insanla yaşayabileceğini hatırlatır.

Sonuç

Bir edebî eseri ayrıcalıklı kılan unsurlar arasında yazarın üslubu önemlidir. Anlatılan konu ne olursa olsun, onun ele alınıp işlenişi yazarın kimliğini yansıtır. İnsanın dertlerini, sevinçlerini, umutlarını anlayıp samimi bir dille anlatabilen yazar sunilikten kurtulabilir. Böyle bir yazar, insan mucizesini görmüş ve insanı yüceltmış olur. Füzûzan bu vasıfları taşıyan bir yazardır. Değerlendirmiş olduğumuz hikâyesinde gerçek hayattakine benzer konu ve tiplerle kendi insanını, onların acı ve sevinçlerini anlatmıştır.

Kent yaşamı, insanî bağları gittikçe kopararak insanı kendi küçük dünyasına mahkûm etmektedir. Bunun sonucu cemaat olma bilinci unutulmakta ve toplumsal dayanışma zayıflamaktadır. Hızla büyüyen kentlerde alt yapı yetersizliği yaşamı zorlaştırmaktadır. Yoksullar açısından özellikle konut sıkıntısı büyük bir sorun oluşturmakta ve insanca yaşamaya uygun olmayan konutların ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri, ilim adamlarınca dile getirilmektedir. Fakat ne yazık ki durum böyleyken birileri, menfaat uğruna yaşamı her geçen gün zorlaştırmaktadır. Kapitalist sistem ve modern çağ, insanı yok saymaktadır. Kadim kültürde fert olarak erdemli olma bilinci, yerini, insanı maddî olarak sahip olduklarıyla kendini ispat etmeye zorlamaktadır. Her ne kadar çağın insan üzerindeki olumsuz etkileri ilmî araştırmalarla dile getirilse de insanı tüm varlık koşullarıyla en iyi anlatan sanatçılardır. Onun için insanı anlatma başarısı gösteren bir sanat eserinin (gizli) faydası, ilmî araştırmalardan daha az değildir.

*Edirne'nin Köprüleri'*nde insanı alçaltan horlanma durumu karşısında onurlarıyla direnen insanlar, insan haysiyetini çiğnetmemekte kararlı görünmektedir. Onları şehir yaşamının tüm zorluklarına karşı güçlü kılan insanî değerlere inançları ve yaşama sevinçleridir. Çünkü köklü bir medeniyet yaşamışlıkları, güngörmüşlükleri vardır, bolluğu bereketi bilirler. Hikâyede ayrıca kadınların “*dirlikli, sabırlı, kanaatkâr*” oluşlarından söz edilerek onların toplumdaki önemi vurgulanır. Erkeği yetiştiren de aileyi ayakta tutan da kadınlardır. Onların sabrı ve sevgisiyle her zorluğa dayanılabilir.

Hikâyede ağır basan “gurbet” duygusunun yerini, eve gelen misafirlerle birlikte, yaşama sevincine bırakmasıyla heyecan doruğa çıkar. İşte okuru sarsan ve hikâyenin değerini yükselten bu çarpıcı etkidir. Füzuzan, *Edirne'nin Köprüleri'*nde insanın ne kadar şahsî ve haysiyetli olduğunu hatırlar. Çağın şartlarının küçük düşürdüğü insanı ruhî yönüyle ön plana çıkarır.

Kaynaklar

- Coşkun, Sezai (2012). Köy-Kent Kavşağında Türk Hikâyesi-Türk Hikâyesinde Köy-Kent Çatışması Üzerinde Bir Çözümleme Denmesi: *Edebiyat Sosyolojisi* (Editör: Köksal Alver). Ankara: Hece Yayanları.
- Çetişli, İsmail (2011). *Edebiyat Bilimi ve Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Füzuzan. (2004). *Parasız Yatılı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2002). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Ramazan (1998). *Bilgi ve Kuramları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Korkut, A. & Kiper, T. (2016). Yaşanabilir, İnsan Odaklı Kent Yaklaşımı. *4. Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi (20-22 Ekim 2016) Tam Metin Kitabı*, İstanbul, s. 25-38.
- Mengüşoğlu, Takiyettin (1988). *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi..
- Önal, Mehmet (1999). *En Uzun Asrın Hikâyesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Randall, W. L. (1999). *Bizi Biz Yapan Hikâyeler*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şatıroğlu, A. (2014). Ayda Yörükân'ın Kent Sosyolojisi Çalışmaları, *Sosyoloji Dergisi*, 3.Dizi, 29. Sayı, s.387-402
- Tanpınar, A. H. (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tosun, Necip (2000). Modern Öykü ve Gerçeklik: *Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*. Ankara: Hece Yayınları.
- Wellek, R. & Varren, A. (2001). *Edebiyat Teorisi*. (Çev.Ömer Faruk Huyugüzel). İzmir: Akademi Kitabevi.

